

Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război **de Camil Petrescu** **-ESEU-**

Camil Petrescu (n.22 aprilie 1894 - d. 14 mai 1957) a fost romancier, dramaturg, doctor în filozofie, nuvelist și poet. El pune capăt romanului tradițional și rămâne în literatura română în special ca inițiator al romanului modern.

În romanul „**Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**” publicat în 1930, Camil Petrescu surprinde drama intelectualului lucid, însetat de absolutul sentimentului de iubire, dominat de incertitudini, care se salvează prin conștientizarea unei drame mai puternice, aceea a tragismul unui război absurd, văzut ca iminență a morții.

Romanul este o scriere epică în proză, cu acțiune complexă, de mare întindere, desfășurată pe mai multe planuri, cu personaje numeroase și cu o intrigă complicată.

Perspectiva narativă

„Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război” este un roman modern de tip subiectiv deoarece are drept caracteristici: unicitatea perspectivei narative, timpul prezent și subiectiv, fluxul conștiinței, memoria afectivă, narațiunea la pers I, luciditatea autoanalizei, anticalofismul, dar și autenticitatea definită ca identificarea actului de creație cu realitatea vieții, ca experiență nepervertită, cu trăire febrilă.

Romanul are o structura narativa ampla, organizata pe mai multe planuri paralele sau intersectate, in care se prezinta un numar mare de personaje, cu pondere diferita in structura epica (personaje principale, secundare, episodice). Camil Petrescu se va inspira din mediul citadin si va crea eroul intelectual lucid, analitic si introspectiv. Romanul este scris sub forma unei confesiuni a personajului principal, Ștefan Gheorghidiu. Încă din primele propoziții se observă că scriitorul a optat pentru perspectiva subiectivă a naratorului personaj, frecventă în romanul modern. Naratorul este egal cu personajul, iar viziunea lui este „împreună cu”, o viziune cu focalizare internă presupunând implicarea naratorului în evenimente. Discursul se derulează la persoana I, punctul de vedere este subiectiv și unic, astfel că cititorul cunoaște celelalte personaje numai în măsura în care ele sunt reconstituite și conturate de personajul narator.

Este interesant că menținând narațiunea constant în unghiul persoanei I, personajul narator e un om „fără față”. Textul narativ este structurat în două părți precizate în titlu, care indică temele romanului și cele două experiențe fundamentale de cunoaștere trăite de protagonist: dragostea și războiul.

. Principalul mod de expunere este narațiunea, iar personajele se conturează direct prin descriere și indirect din propriile fapte, gânduri, sentimente, realizate prin dialog, monolog interior, introspecție.

Tema romanului "Ultima noapte de dragoste, intaia noapte de razboi" o constituie dragostea si razboiul ca experiente ale căutătorului de absolut.

Semnificatia titlului

Cuvantul "noapte" repetat in titlu redă simbolic incertitudinea, indoiala, irationalul, nesiguranta si absurdul, necunoscutul si tainele firii umane. Cele doua "nopti" din titlu sugereaza si doua etape din evolutia personajului principal, dar nu si ultimele, intrucat în final Ștefan Gheorghidiu este disponibil sufleteste pentru o noua experiență existențială. Titlul ar mai putea sugera deasemenea, rătăcirea tânărului Gheorghidiu prin noaptea incertitudinilor și a întrebărilor fără răspuns legate de iubire.

Compoziția și structura romanului

Romanul este structurat în două părți și treisprezece capitole cu titluri sugestive, surprinzând două ipostaze existenciales: "Ultima noapte de dragoste", care exprimă aspirația către sentimentul de iubire absolută și "întaia noapte de război", care ilustrează imaginea războiului tragic și absurd, ca iminentă a morții. Dacă prima parte este o ficțiune, deoarece prozatorul nu era căsătorit și nici nu trăise o dramă de iubire până la scrierea romanului, partea a doua este însă o experiență trăită, scriitorul fiind ofițer al armatei române, în timpul primului război mondial.

Cele două nopți simbolice din titlu reprezintă două experiențe umane esențiale care determină existența a două părți în structura romanului. Prima parte relatează iubirea dintre Ștefan Gheorghidiu și soția sa, Ela, iar a doua parte este jurnalul eroului prins în vâltoarea războiului mondial.

Așadar în structura romanului distingem două nervuri fundamentale: una socială și una psihologică și ele aparțin celor două planuri: unul subiectiv care vizează descrierea monografică a unei iubiri, în toate fazele ei, de geneză, de stabilizare și de acord al afectului cu spiritul la cote superioare și de declin, și un plan obiectiv care vizează fundamentul pe care se desfășoară o lume, un întreg univers în care se consumă experiențe. Cele două planuri se dezvoltă paralel și uneori se și interferează.

Unitatea romanului este asigurată de prezența unei singure conștiințe care narează la persoana I și se autodefineste odată cu evoluția epică a ficțiunii. De la popota ofițerilor din regimentul în care Gheorghidiu este concentrat ca tânăr sublocotenent, scena ulterioară evenimentelor narate în prima parte, se sugerează o anumită direcție de lectură, cât și o tehnică modernă, proustiană. Memoria involuntară reface într-o amplă paranteză retrospectivă povestea de dragoste, iar luciditatea eroului caută motivații, explicații, sensuri, într-un efort dramatic de înțelegere și clarificare.

La Camil Petrescu, literatura aduce revelația realității. Senzația de autenticitate este dată de faptele banale, alteori grotestice sau absurde intervenite pe parcurs, fapte care determină evoluții imprevizibile, dar credibile. Paralel sau în interferență cu eroul, se desfășoară planul obiectiv, care deschide un întreg univers social cu relații tipice, structuri sociale, viața mondenă sau cosmarul războiului.

Aparent separate, cele două nopți sugerate de titlul romanului trasează o dublă experiență existensială - iubirea și moartea. Marturisirea autorului - în fața morții și în dragoste omul apare în autenticitatea lui" - justifică cele două ipostaze ale eroului.

Construcția și momentele subiectului

Romanul este alcătuit pe baza unui jurnal de campanie, în care timpul obiectiv evoluează paralel cu timpul subiectiv, acestea fiind cele două planuri compoziționale ce-l motivează pe Camil Petrescu drept novator al esteticii romanului românesc. Jurnalul de campanie, pe care sublocotenentul Ștefan Gheorghidiu îl începe o dată cu experiența frontului, consemnează drama iubirii adusă în memoria eroului de o discuție pe această temă, purtată de ofițeri la popota regimentului. Astfel, Gheorghidiu își amintește începutul iubirii sale cu Ela, sentiment ce părea absolut, deoarece eroul consideră că "cei ce se iubesc au dreptul de viață și de moarte unul asupra celuilalt". În jurnalul ce consemnează evenimentele trăite de erou în timp obiectiv (imaginea frontului), sunt rememorate (prin memorie involuntară) episoadele căsniciei lui cu Ela, aduse în timp subiectiv, deoarece ele se petrecuseră cu doi ani înainte de a fi relatate.

Expozițiunea

Incipitul romanului il reprezinta pe Stefan Ghiorghidiu, potrivit jurnalului de front al acestuia, ca proaspat sublocotenent rezervist in primavara anului 1916, contribuind la amenajarea fortificatiilor de pe Valea Prahovei si din apropierea Dambovicioarei. Evenimentele exterioare sunt relativ puține deoarece predomină analiza și interpretarea lor. Capitolul I, „La Piatra Craiului, în munte”, are valoare de expozițiune pentru că trasează cadrul spațio-temporal al evenimentelor și prezintă protagonistul cu modul său de a înțelege iubirea ca pe un sentiment absolut. Ștefan Gheorghidiu se află concentrat pe front și asistă la o discuție despre dragoste care-i declanșează rememorarea iubirii lui eșuate. Se evidențiază unghiul absolutizant din care privește iubirea, considerând-o „un proces de autosugestie”, „o relație în care îndrăgostiții au drept de viață și de moarte, unul asupra celuilalt.”

Intriga este marcată în prima frază a capitolului al doilea, „Diagonalele unui testament”, „Eram însurat de doi ani și jumătate...”. Aici se deschide retrospectiva iubirii, Gheorghidiu, student la Filozofie, s-a căsătorit cu Ela, o frumoasă studentă la Litere, orfană, aflată în grija unei mătuși. Iubirea lui se naște ca un amestec de vanitate și duioșie. Recunoaște, mai apoi, că e vorba și de orgoliu. Căsătoria le aduce un trai modest, dar armonios până când o moștenire lăsată de unchiul avar, Tache Gheorghidiu, tulbură apele familiei. Societatea mondenă capătă pentru Ela o importanță primordială.

Conflictul

Spre deosebire de romanele tradiționale în care conflictul se desfășoară la nivel exterior între diverse personaje, în romanul lui Camil Petrescu, conflictul este interior și se produce în conștiința personajului narator, Ștefan Gheorghidiu, care trăiește stări și sentimente contradictorii în ceea ce o privește pe soția sa, Ela. Acest conflict interior este generat de raporturile pe care protagonistul le are cu realitatea înconjurătoare. Gheorghidiu trăiește cu iluzia că s-a izolat de realitatea înconjurătoare, însă tocmai aceasta realitate în care nu vrea să se implice va produce destrămarea cuplului. Implicarea Elei în lumea mondenă pe care eroul o disprețuiește și fata de care ține să se detașeze reprezintă principalul motiv al rupturii dintre Ștefan și soția sa. Așadar, conflictul interior trăit de protagonist se produce din cauza discrepantei dintre aspirațiile lui Gheorghidiu și realitatea lumii înconjurătoare.

Conflictul exterior pune în evidență relația personajului cu societatea, accentuând același orgoliu al respingerii și plasându-l în categoria inadaptatului social.

Desfășurarea acțiunii Sub influența unei verișoare a lui Ștefan, Ela este atrasă într-o lume mondenă, lipsită de griji, dar și de adevărate orizonturi, preocupată numai de modă, distracții nocturne sau escapade, lume în care ea se simțea uimitor de bine. În casa acestei verișoare cei doi cunosc un vag avocat, dansator, foarte cautat de femei, domnul G. Ștefan observă că Ela pare foarte fericită în preajma lui, ba mai mult, se străduia să se afle mereu alături de el. Ștefan începe să fie din ce în ce mai suspicios că ea l-ar putea înșela. Ela se prinde tot mai mult în mondenități, ceea ce atrage criza cuplului.

Punctul culminant

Totul culminează cu o excursie la Odobești de Sfinții Constantin și Elena; când ea acordă atenție specială domnului G. pe care Gheorghidiu îl bănuiește că i-a devenit amant. Înrolat pe front, cere două zile de permisie ca să-și verifice bănuielile, fapt nerealizat din cauza izbucnirii războiului.

Deznodământul Cartea a doua cuprinde experiența cunoașterii morții; imaginea războiului este demitizată, frontul apare haotic, absurd, pretutindeni se întinde moartea, viața e la cheremul hazardului, iar eroismul e înlocuit de instinctul supraviețuirii. Deprinderea eroului din drama incertitudinii se face prin trăirea unei experiențe cruciale, mult mai dramatice, aceea a războiului la care Gheorghidiu participa efectiv, luptând pentru libertatea Ardealului de sub ocupația trupelor austro-ungare.

Pe front Stefan Gheorghidiu este rănit. Se întoarce în București, în convalescență. Acum Ela îi pare o străină. Își da seama, cu luciditate, că oricând ar fi putut găsi altă la fel. Îi dăruiește casele de la Constanța, bani, absolut tot ce era în casă, de la obiecte de artă la cărți.

Finalul deschis lasă loc interpretărilor multiple, așa cum se întâmplă în general în proza de analiză psihologică. Astfel, Gheorghidiu, obosit să mai caute certitudini și să se mai îndoiască, se simte detașat de tot ceea ce îl legase de Ela, hotărâște să o părăsească și să îi lase „tot trecutul”.

Personajele

Ștefan Gheorghidiu, eroul principal al romanului este un intelectual fin, care și-a făcut din speculațiile filozofice mediul fundamental în care se mișcă cu dexteritate. Faptul acesta îi dă o putere spirituală superioară, pe care o dorește unică și netulburată. Este, propriu-zis, o izolare de viața trepidantă a complicațiilor sociale, o evadare într-o lume în care domina numai spiritul filozofic, cu puterea lui de a gândi o altă orânduială. În această lume vrea să o ridice și pe soția sa pentru a trăi o dragoste eliberată de contingențele comune ale vieții sociale, o dragoste care să fie numai a lor, numai a lui. Pasiunea lui Ștefan Gheorghidiu izvorăște dintr-o metafizică a iubirii pure și absolute care spiritualizează actul erotic și acesta este și izvorul geloziei sale, care îl face să se zbată între certitudini și îndoieli.

Ștefan Gheorghidiu este, cu toate acestea, un lucid. Sub luciditatea conștiinței sale, ca sub o lupă, sunt examinate și faptele Elei, și frământările din conștiința sa. Singurul adevăr pe care îl știe, este că o iubește pe Ela; aceasta iubire îi dă cosmarul geloziei, desi neaga că ar fi gelos. Când certitudinile sale îl apropie de adevăr și hotărăște despărțirea, o face totuși sub rezerva unui îndoeli; este motivul ce va determina împacarea ulterioară, dar și motivul care, spulberându-se, va pecetlui definitivă despărțire.

Pe Ștefan Gheorghidiu mostenirea însă nu l-a integrat în societatea burgheză a timpului său, ca pe soția sa; a rămas un neadaptat, un inadaptat superior pentru că revolta lui izvorăște din setea de cunoaștere și din credința că nu există salvare fără curajul adevărului. Ștefan Gheorghidiu este un invins în cadrul societății burgheze pe care o detestă și deasupra căreia se ridică. Dar el se desparte de soția sa - și implicit de anturajul acesteia - lăsându-i tot trecutul. Face acest lucru convingerea că nu poate aparține unei asemenea lumi. Moralicește, eroul nu este un invins. El a invins sentimentul geloziei, care îl dezumanizează; i-a nimicit dimensiunile, pe care le socotea enorme; a pus într-un raport just frământările din conștiința cu frământările obiective ale vieții sociale, cele din urmă cântărind mai greu în balanța conștiinței. Într-un cuvânt și-a invins trecutul și și-a salvat astfel personalitatea morală.

Ela, soția lui Gheorghidiu, nu înțelege valoarea morală a acestuia. Este o instinctivă pentru care dragostea este un joc de societate, în condițiile prielnice ale bogăției materiale. Nu sensul dragostei sotului ei o interesează, în fond, ci averea acestuia, ca platformă pentru cochetăria ei erotică. Luxul în care trăiește trebuie să aibă pentru ea un

atribut sinequa non: infidelitatea. St. Gheorghidiu îi dezvaluie lacomia și vulgaritatea și îi le alimentează lăsându-i cu maritimie și dispret suveran, o bună parte din avere. În gestul lui e o răzbunare, dar și o eliberare morală.

Lumânăraru, milionarul analfabet și **Nae Gheorghidiu**, unchiul lui Ștefan Gheorghidiu; politician abil, afacerist versat., sunt personaje prin crearea cărora Camil Petrescu paraseste problemele de conștiință, rămânând în planul social. Observația subtilă și exactă releva tablouri demne de o largă frescă socială. Lumânăraru îl concurează pe Nae Gheorghidiu la cumpărarea unei fabrici de metalurgie, iar Nae Gheorghidiu, printr-o stratagemă bancară, îl anihilează pe Lumânăraru și-l scoate din concurență, umilindu-l. Asociația lor, este o asociație banditească, pusă sub egida deturnării politice a lui Gheorghidiu în curând devin rechini ai războiului, făcând afaceri necurate cu dușmanul, în defavoarea țării.

Tache Gheorghidiu - unchiul bătrân și avar al lui Ștefan, personaj de factură balzaciană. Moartea bătrânului și moștenirea pe care i-o lasă lui Ștefan vor schimba complet viața tânărului student sărac;

Mondenul Grigoriade, domnul G. este presupusul amant al Elei.

Coordonate spațio-temporale

Timpul este discontinuu, bazat pe alternanța temporală a evenimentelor sub forma de flashback

Perspectiva spațială reflectă un spațiu real, frontul și un spațiu imaginar închis, al frământărilor, chinurilor și zbuciumului din conștiința personajului.

Registrul stilistic este cel literar, vorbirea personajelor fiind corectă, elevată, iar lexicul este presărat cu neologisme sau cu termeni din alte limbi. Se caracterizează prin claritate, sobrietate, fraza scurtă și nervoasă, este analitic și intelectualizat. Figurile de stil se rezumă la comparații și epitete.

Aprecieri critice

Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război", un roman: social, psihologic, documentar," este unul dintre cele mai inteligente, mai spirituale, mai pline de umanitate și de marturie ale epocii dintre romanele aparute în literatura noastră" (T. Vianu).

Autorul dramatizează evenimentele" exterioare, le egalizează ca interes epic, concentrându-se asupra evenimentelor sufletești. Frazele au deseori caracter filosofic, speculativ, o valoare generală, receptată de cititorul avizat. (Nicolae Manolescu).

ȘTEFĂNESCU MIHAI X-C